

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2016

Barbora Vrzalová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA RUSKÉHO A FRANCOZSKÉHO JAZYKA

Překlad povídky Viktoriye Tokarevové

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Barbora Vrzalová

Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PhDr. Jana Sováková, CSc.

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 11. dubna 2016

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla upřímně poděkovat vedoucí bakalářské práce PhDr. Janě Sovákové, CSc. za její pomoc a důležité rady při tvorbě práce.

Obsah

Úvod	6
1. Viktoriye Samojlovna Tokarevová	7
1.1. Charakteristika tvorby	9
2. Překlad povídky Короткие гудки s komentářem	12
2.1. Povídka Короткие гудки	12
2.2. Překlad povídky	12
2.3. Komentář k překladu	34
3. Závěr	37
4. Resumé	38
5. Cizojazyčné resumé	38
6. Použitá literatura	39
7. Přílohy	41
7.1. Originál povídky „Короткие гудки“	41

Úvod

Tématem mojí bakalářské práce, jak už samotný název napovídá, je umělecký překlad ruské povídky doplněný o komentář některých překladatelských problémů.

Pro překlad jsem si zvolila povídku „Короткие гудки“ současné spisovatelky Viktoriye Samojlovny Tokarevové. Přestože je autorka jednou z nejvydávanejších autorů ruské prózy a těší se přízni mnoha čtenářů nejen v Rusku, ale i za hranicemi, v Česku její jméno není nikterak známé. Patří k velmi plodným tvůrcům, u nás však dosud vyšly jen tři její knihy – Den bez lhaní – 1988 (День без вранья), Prázdniny v Římě – 2005 (Римские каникулы) a Pták štěstí – 2009 (Птица счастья).

Já sama jsem se o ní dozvěděla jen díky hodinám současné ruské literatury, kdy se mi zalíbila tématika jejích povídek. Zaujala mě natolik, že jsem se rozhodla seznámit se podrobněji s její tvorbou a přiblížit ji českému čtenáři.

Práce je rozdělena na dvě základní části. První kapitola je věnována autorčině biografii a charakteristice její tvorby. Informace o životě a díle Tokarevové jsem čerpala především z ruských webových stránek, české webové stránky poskytovaly jen základní údaje. Největším zdrojem informací byl čtyřdílný dokumentární seriál z roku 2012, natočený k výročí jejích sedmdesátých pátých narozenin – „Она написала себе роль“. V něm sama autorka zajímavě vypráví své životní příběhy. Další kapitola se zabývá překladem z ruského originálu do češtiny povídky V. Tokarevové „Короткие гудки“. Při překladatelské činnosti jsem se setkala s některými problémy, které jsem následně uvedla v komentáři.

1. Viktoriye Samojlovna Tokarevová

Viktorie Tokarevová se narodila 20. 11. 1937 v Leningradu, krátce po začátku války byla její rodina evakuována na Ural. Otec byl inženýr židovského původu, Viktoriye si na něj ale moc nepamatuje, zemřel totiž velmi mladý (v pouhých 37 letech). Ji a její starší sestru tak vychovávala jen matka, která se po smrti manžela už nikdy nevdala. I když její výchova byla rázná (jak sama autorka říká, „была скорая на руку“¹), přesto má na dětství jen krásné vzpomínky.

„Детство - это прекрасное время когда каждый день длинный длинный и в нём происходит так много всего. День как жизнь, а сейчас жизнь как день“²

Velkou roli v jejím životě sehrála chůva Našťa, která ji i její sestru milovala jako své vlastní děti.

Po návratu do Leningradu dokončila střední školu a podala si přihlášku na medicínu, kam se však nedostala. Začala se tedy věnovat studiu hudby. Studovala na Ленинградской государственной консерватории имени Н. А. Римского-Корсакова. Jejím oborem byla hra na klavír. Brzy po dokončení školy se seznámila se svým budoucím manželem, a jak sama říká, šlo o lásku na první pohled. Už po měsíci známosti se Viktoriye vdala a přestěhovala se s manželem do Moskvy.

„Я думаю, он очень страдал первое время. Потом махнул рукой. Наверняка в глубине души он мечтал встретить другую женщину - преданную, верную, но, видимо, не встретил и остался со мной. А я в

¹ МАЛКИН, А. Она написала себе роль: Документальный сериал. In: *Россия – Культура* [online]. [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: http://tvkultura.ru/video/show/brand_id/34206/episode_id/177381/video_id/177381/vi ewtype/picture

² tamtéž

глубине души искала кого-нибудь поярче, поинтереснее, но тоже не нашла и осталась с ним. И сейчас мы этому очень рады. Когда игры сыграны, это так хорошо, что сохранена семья. Потому что, по моему глубокому убеждению, семья - там, где общие дети, а потом внуки. Кровь - не вода.“³

V Moskvě budoucí spisovatelka pracovala jako učitelka v hudební škole, kde se také seznámila se známým ruským spisovatelem Sergejem Vladimirovičem Michalkovem. Pozvala ho na besedu s jejími žáky a setkání s ním sehrálo v jejím budoucím životě významnou roli. Právě jeho zásluhou začala Viktoriye studovat scénáristiku na Всесоюзно государственном институте кинематографии (dnes Всероссийский государственный институт кинематографии имени С. А. Герасимова). Nejdříve ke studiu nebyla přijata, Michalkov se za ní však přimluvil a jen díky němu tak mohlo její studium začít. O tom, jak významnou roli sehrál spisovatel v jejím životě, napsala v roce 1993 stať „А врать нехорошо“⁴ (Lhát se nemá⁵).

Během studií byla v časopise „Молодая гвардия“ opublikována její první povídka „День без вранья“. Jejím vydáním autorka velmi zdařile nastartovala svoji spisovatelskou kariéru. Konstantin Simonov o povídce řekl „рассказ хороший, умный и при всей своей серьезности написан с юмором, а это не так часто у нас встречается“.⁶ Povídka slavila mezi čtenáři velký úspěch, dnes je dokonce součástí školních osnov.⁷

³ КОЧЕТКОВА, Н. Виктория Токарева: Чехов был гений, а я так - погулять вышла. In: *Viperson: Рейтинг персональных страниц* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://viperson.ru/wind.php?ID=524447>

⁴ БИКБУЛАТОВА, К.Ф. Токарева Виктория Самойловна: Биографический указатель. In: РУМЯНЦЕВ, В. *Хронос: всемирная история в интернете* [online]. существует с 2000 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://www.hrono.ru/biograf/bio_t/tokareva_vs.php

⁵ Vlastní překlad (B.V.)

⁶ БИКБУЛАТОВА, К.Ф. Токарева Виктория Самойловна: Биографический указатель. In: РУМЯНЦЕВ, В. *Хронос: всемирная история в интернете* [online]. существует с 2000 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://www.hrono.ru/biograf/bio_t/tokareva_vs.php

⁷ РОСМЭН, М. Литературная энциклопедия: Токарева. In: *Академик* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_literature/5477/%D0%A2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B0

Další autorčiny povídky následně publikovaly časopisy jako „Смена“, „Юность“ nebo dokonce „Новый мир“ či „Дружба народов“. V roce 1969 pak vyšla její první kniha, sbírka dosud vydaných povídek pod názvem „О том, чего не было“ (O tom, co se nestalo⁸). Vydání první knihy jí zajistilo možnost vstupu v „Союз писателей“. Následovaly „Когда стало немножко теплее“ - 1972 (Když se trošku oteplilo⁹), „Летающие качели“ - 1978 (Létající kolotoč¹⁰), „Ничего особенного“ - 1983 (Nic zvláštního¹¹) a další.

Autorka se ale nevěnovala jen tvorbě povídek, úspěšná byla i na poli scenáristiky. Po vydání její první povídky začaly přicházet nabídky na psaní filmových scénářů. Mezi nejznámější patří například „Джентльмены удачи“ nebo „Мимино“ (tento film získal roku 1977 zlatou medaili na Mezinárodním moskevském kinofestivalu).¹²

V současnosti V. Tokareva žije v Moskvě a stále aktivně tvoří. Poslední sborník povídek byl vydán v roce 2015 pod názvem „Мои мужчины“ (Moji muži¹³)

1.1. Charakteristika tvorby

Viktorije Tokarevová je mistryní současné ruské literatury. Kritika v ní vidí pokračovatelku „čechovské tradice“ a sama autorka tohoto velikána označuje za svůj vzor a svého učitele. Obdivuje ho již od dětství, kdy jí její matka přečetla povídku „Скрипка Ротшильда“. Tehdy prý poprvé pocítila touhu zabývat se literaturou. Na otázku, jak se sama staví ke skutečnosti, že ji často označují za následovnici čechovovské tradice, odpovídá:

⁸ Vlastní překlad (B.V.)

⁹ totéž

¹⁰ totéž

¹¹ totéž

¹² ГЕРОЙ ДНЯ ДЛЯ МЕНЯ, Виктория Токарева [online]. [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: http://dailyherofor.me/mentors/victoria_tokareva/

¹³ Vlastní překlad (B.V.)

„Чехов был покруче. Во-первых, он мужчина, во-вторых, он рано умер, а когда человек рано умирает – его программа работает более яростно, в-третьих, в него было больше заложено. Он был практически гений, а я так, погулять вышла.“¹⁴

Její tvorba je především o lásce – „Если в сердце нет любви, человек мертв. Живым он только притворяется.“ – tak zní filozofie jejího díla.

Samy názvy jejích povídek nám napovídají, že píše o obyčejných věcech každodenního života, o tom, s čím se setkává každý z nás – „Плохое настроение“ (Špatná nálada¹⁵), „Нам нужно общение“ (Musíme spolu komunikovat¹⁶), „Длмнный день“ (Dlouhý den¹⁷), „Любовь и путешествия“ (Láska a cestování¹⁸).

Autorka se svou tvorbou řadí do proudu tzv. ženské prózy. Kromě Viktorie Tokarevové jsou k tomuto proudu přiřazovány například T. Tolstá, L. Petruševská, N. Narbikovová nebo L. Ulická.

Hrdinové Tokarevové jsou obyčejní lidé, kteří řeší běžné problémy, jako je například nešťastná láska nebo nevěra, s nimiž se ve svém životě setkává i sám čtenář. Jsou to osoby především něžného pohlaví, proto ji také západní kritici často označují za „feministku“. Toto označení ale sama autorka rázně odmítá.

„Я никакая не феминистка - наоборот, традиционалистка, вот. Какие лозунги у феминисток? Жить за свой счет, а не за счет мужчины; мужчина должен делать половину домашней работы - мыть посуду и

¹⁴ КОЧЕТКОВА, Н. Виктория Токарева: Чехов был гений, а я так - погулять вышла. In: *Viperson: Рейтинг персональных страниц* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://viperson.ru/wind.php?ID=524447>

¹⁵ Vlastní překlad (B.V.)

¹⁶ totéž

¹⁷ totéž

¹⁸ totéž

прочее. Я не ставила перед собой задач выполнить программу феминистки, но так сложилось, что я всю жизнь жила именно так.“¹⁹

Její tvorba je psána v duchu realismu, i když občas můžeme hovořit o tzv. „magickém realismu“, kdy přináší kouzlo do reality – do života obyčejných lidí znenadání přichází cosi kouzelného. K magickému realismu lze přiřadit například povídku „Рубл шестьдесят – не деньги“ (Rubl šedesát, to nejsou žádné peníze²⁰), kdy si hlavní hrdina koupí za rubl šedesát kouzelnou čepici, díky které se stane neviditelným pokaždé, když si ji nasadí.

Tokarevová umí nahlédnout do lidské duše a dobře ji čtenáři popsat, umožňuje čtenáři proniknout do vnitřního světa svých hrdinů. Myšlenkovým centrem povídek je jedna událost, jejíž prostřednictvím spisovatelka odhaluje charakter postavy. Náměty čerpá z každodenního života plynoucího kolem nás, na první pohled obyčejné a nijak důležité události ze života hrdinů nám ukazují, že právě ony utvářejí život člověka. Vnější popisem postav se moc nezabývá, důležitý je jejich vnitřní svět, jejich pocity a nálady. Díky této neúplné charakteristice je pro čtenáře snadné, představit si v dané situaci sám sebe.²¹

Typické jsou pro autorku originální přirovnání a metafory („Ирина чувствовала певца на уровне тонких материй.“, „Путаться, как кошка, под ногами чужой жизни.“), které se čtenáři svojí originalitou zapíší do paměti.

Většina jejích povídek má otevřený konec, čtenář je autorkou nabádán, aby si danou situaci domyslel a stal se tedy tak trochu spoluautorem jejích děl.

¹⁹ КОЧЕТКОВА, Н. Виктория Токарева : Чехов был гений, а я так - погулять вышла. In: *Viperson: Рейтинг персональных страниц* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://viperson.ru/wind.php?ID=524447>

²⁰ Vlastní překlad (B.V.)

²¹ ТЕРТЫЧНАЯ, Н. Н. Психологизм прозы В. Токаревой (О некоторых аспектах проблемы). *Филологические науки. Вопросы теории и практики* [online]. [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: http://sejournal.ru/articles/issn_1997-2911_2013_9-1_42.pdf

2. Překlad povídky Короткие гудки s komentářem

2.1. Povídka Короткие гудки

Povídka byla otištěna ve stejnojmenném sborníku, který vydalo nakladatelství Азбука-Аттикус v roce 2012. Českého překladu se zatím nedočkala.

V textu můžeme nalézt všechny typické znaky autorčiny tvorby. Hlavním tématem je nenaplněná láska k ženatému muži, v průběhu vztahu se hrdinka realizuje ve své profesní činnosti a postupně se od svého milovaného vzdaluje. Povídka zachycuje delší časový úsek – osud hlavní hrdinky sledujeme od jejího mládí až po střední věk, kdy už má vnoučata a ocitá se tak v roli babičky. Stejně jako většina próz Tokarevové je i pro tuto typický otevřený konec – telefonický rozhovor s její celoživotní láskou končí obsazovacím tónem.

2.2. Překlad povídky

Obsazovací tón

Na plakátech bylo jeho jméno obrovskými písmeny – PAVEL KOČUBEJ. To její bylo dole, drobnými písmenky, velkými jako mravenčí stopy – klavírní doprovod – Irena Pankratova.

Taková nespravedlnost. Vystudovala hudební školu a konzervatoř, studovala 15 let, za klavírem seděla čtyři hodiny denně. Ostatní prožili dětství, pubertu, mládí, a ona měla stupnice, etudy a vokální cvičení.

Její matka na koncerty nechodila, styděla se za druhořadou práci své dcery. Na konzervatoři byla Irena nejvýraznější klavíristkou ve třídě, profesor Rosolovskij ji připravoval na koncertní dráhu a nakonec je z ní klavírní doprovod. Obsluhující personál, obsluhuje hlas zpěváka.

Matka se samozřejmě mýlila, je to důležitá umělecká práce. Tím spíš takový doprovod jako je Irena Pankratova.

Irena byla se zpěvákem zvláště propojená. Připravovala každý jeho nádech, stávala se neviditelnou, utichala, když bylo třeba. Když se mu nedařilo, hrála výrazněji, ale jen proto, aby se v pravý čas zase stáhla a uvolnila mu cestu. On byl VŠECHNO. Ona mu byla k ruce. Hlavní byl výsledek, a ten byl vždy báječný.

V zákulisí se tvořily fronty, lidé přinášeli zpěvákovi kytice. Ireně nikdy, ale ona se neurážela, květiny jí nezajímaly. Stejně druhý den uvadnou. Dlouho vydrží jen modré bodláky, a ty stejně nikdo nepřinese. Škoda.

Pavlova rodina byla na každém koncertě. Matka Sofie Petrovna, žena Xenie a syn Vláša. Matka vypadala mladší než jeho manželka, vždy měla pečlivě upravené vlasy, oblečená byla podle poslední módy. Manželku její vzhled nezajímal. Čím hůře vypadala, tím lépe.

Její pozice byla neotřesitelná. Zaprvé - syn Vláša, zadruhé - Pavlova nemoc, slzy ukryvané před světem.

Pavel je alkoholik. Stojí na podiu, krasavec snědé pleti, božský hlas, až se chce plakat nadšením. A taky že pláče. Husy. A Pavel se napaňuje jako páv, vychutnává si moc svého talentu. Ale všechno to končí skleničkou v ruce. Postaví vedle sebe bednu vodky a bude chlastat tři dny. Flámovat a spát, až odpadne. A když procitne, bude znovu flámovat a spát. Po podlaze se budou plazit alkoholové výpary, aroma mrtvých nadějí. Kdo to může tolerovat? Jen Xenie, o deset let starší manželka, žena bez ambicí.

Alkoholikem se člověk nestane, alkoholikem se člověk narodí. Pavlova matka to dobře věděla, zkažený gen zdědil Pavel po dědovi. Čeho se obávali, to se stalo. Dědův gen se na něm podepsal.

Sofie Petrovna přemýšlela o budoucnosti. Její jediný a milovaný syn potřeboval za manželku ne sex-bombu ani žádnou hvězdu, ale náhradní

matku. A našla tu pravou – Xenii. Je starší než on, a to je dobře - neuteče mu. Dala mu syna, to je také dobře. Ne jen dobře, to je podstatné. Dítě je smyslem života.

Pavel nejdříve protestoval, nechtěl náhradní mámu, vyzrálou a oplácanou. On chtěl právě tu hvězdu, nebo alespoň tichou inteligentní dívku s brýlemi a s houslemi pod bradou. Chtěl jí obdivovat a pečovat o ni, ale stalo se, že všichni pečovali o něj, a tak se v něm postupně ztrácela mužnost a upevňovala se v něm role syna – byl malým klukem, který potřebuje péči.

Pavel se trápil a flámoval, a když flámoval, bylo mu všechno jedno. Jaký je v tom rozdíl, jestli je spíš synem nebo otcem, hlavní je, že se doplází na záchod.

Irena Pankratova o alkoholících a alkoholismu nic nevěděla. Vyrůstala s matkou a se sestrou ve výhradně ženské společnosti, otce nikdy nepoznala. Mezi známými neměly žádného alkoholika, tato choroba prošla mimo ní, nesetkala se s ní.

Pro ni byl Pavel Kočubej kolega, zaměstnavatel a idol. Zbožňovala na něm jeho talent a inteligenci – to je neobyčejná kombinace.

Copak je v tom rozdíl, zpívá-li chytrý nebo hlupák? Muzika je napsaná, slova taky. Zazpívej a tečka. Ale rozdíl tu je. Hlupák sice zpívá jako slavík, ale o čem zpívá, nevnímá. Při zpěvu přemýšlí o něčem nepodstatném, například o tom, co mu chybí v ledničce. Publikum svým výkonem neoslňuje, potlesk je slabý, nebo mu netleskají vůbec.

Pavel Kočubej dává smysl každému tónu, je ponořen do atmosféry písně. Je někde pryč – za horizontem. Není tu. Není tu ani sál. A když odezní poslední tón, publikum se postupně vrací do reality a vroucně mu potleskem děkuje za ten útěk za horizont. Kvůli tomu také fanoušci na koncerty chodí.

Takoví interpreti jako je Pavel, to je vzácná vzácnost. Proto mu můžete odpustit všechno, i to flámování. Flám trvá tři dni v měsíci a ostatních 27 dní je to génus. A krasavec.

Pavlova krása nespočívá jen ve vizáži. Člověka na něm přitahuje jeho intelekt, plachost a dobré vychování. Irena od něj nemůže odtrhnout oči. Je jako mimozemšťan. Tak moc by se k němu chtěla přitisknout a vdechovat jeho třešňové aroma. V tu chvíli by byla šťastná...

Irena o své lásce mlčela. Pavel byl zadaný, přiznat svojí lásku - to by znamenalo vstoupit na cizí území. A to znamená válku. To udělat nemohla, ale nemilovat ho také nedokázala.

A tak žila – dělala mu klavírní doprovod a trpěla.

Pavel si nevšímal jiných žen, které za ním lezly ze všech koutů jako švábi. Není těžké je pochopit - když zpíval, bylo nemožné se do něj nezamilovat. I Xenie pro něj kdysi ztratila hlavu. Slušná mladá žena, kandidátka věd a stala se z ní „sýračka“. Od slova „sýr“. Tak se říkalo Lemeševovým fanynkám, které se před zimou schovávaly v obchodě se sýry, který byl naproti domu slavného zpěváka.

Takové „sýračky“ má každá celebrita, i Pavel je měl, a ochotně je při vhodných příležitostech využíval. Proč je odmítat, když se mu samy nabízejí? To, co se stalo, nebylo důležité. Další den už si na ně ani nevzpomněl, někdy i dříve. Ale Xenie se stejně bála, co když se najednou do jedné z nich zamiluje... Zachraňovalo ho jeho flámování. Když se opil, nic si nepamatoval, zato se pak cítil příšerně. Přicházel pocit viny, potřeboval ukázat sobě i ostatním „já jsem tu stále král“. A právě tehdy zpíval jako bůh. Vystoupal do horských výšin a nikdo se mu nemohl vyrovnat. Celé sály mu padaly k nohám jako zkrocená zvířata. Ženy byly připraveny odevzdat se mu hned teď, přímo na scéně, nebo mu přijít domů umýt podlahu.

A to Pavel potřeboval, ta nadřazenost mu dodávala sebevědomí. Za nějaký čas opět začala před-alkoholická deprese, v duši se mu rozprostřela propast. Nižší, než na její dno, už nelze upadnout. Vesmírné dno.

A tak žil, spojoval v sobě vzdálenost od úplného dna do úplných výšin.

Irena snila o vlastní koncertní dráze.

I když nepracovala, trávila u klavíru pět hodin denně. Její oblíbení skladatelé – Čajkovskij, Chopin, Rachmaninov.

Když se ke klavíru dlouho nedostala, byla nesvá. Cítila se, jako by byla někde uvězněná, třeba ve výtahu.

Potřebovala se dostat na svobodu. A když konečně opět otvírala noty, netrpělivostí se jí třásl ruce. Svým způsobem také závislost, ale hudební, ta neplenila její nitro, naopak ji naplňovala, očišťovala.

Irena občas přemýšlela - jak můžou lidé žít bez hudby? Milovat mohla jen člověka z hudebních kruhů, který jí bude rozumět.

„Sýračky“ Pavla pronásledovaly jako smečka psů. Stávalo se, že ho dohonily, a on na týden zmizel. Všichni se stresovali, nikdo nevěděl, kdy se znovu objeví. Najednou narazil na mladou šelmu, a i když se bránil, neměl šanci jí odolat.

Tyhle mladé rádoby zpěvačky z šoubyznysu zpívají v miniaturních kraťáskách, zadek jim kouká, prsa lezou z výstřihu. Hlas žádný, umějí se akorát tak vrtět. „Koukněte sem, koukněte tam, třeba se vám zalíbím...“

Xenie k nim pociťovala živočišnou nenávist a Sofii trápily výčitky svědomí. Bránila synovi ve štěstí. Zajistila mu jistotu, ale štěstí mu ukradla. Vyměnila jedno za druhé. Vyměnila briliant za skleněнку. Lásku vyměnila za zvyk. Ubohý, ubohý Pavel.

Svůj čin si ospravedlňovala tím, že Vláďa potřebuje úplnou rodinu, a tu má. Má tátu, mámu a babičku.

A láska... Vydrží jen chvíli a často se změní v úplný opak. V nenávist. Nemá smysl smutnit. Nejdůležitější je práce a děti.

Irena snila o vlastní koncertní dráze, jenže koncerty – to je sen, a realita – to je Pavel. Opravdu žila jen v těch chvílích, kdy ho viděla a slyšela. Plula s ním na jedné lodi, a kam doplují, to nebylo důležité. Jen aby tam byl on, aby byla s ním. Bez Pavla bylo vše studené a temné, jako ve sklepě. Ale ukázal se Pavel a najednou byla na Kubě, všude slunce, karneval.

Mohli kdoví jak dlouho mlčet, prostě se nacházet na stejném místě a ve stejnou dobu. Nelezli si na nervy, ba naopak, když byli spolu, vše bylo úplné a smysluplné, tak jako když člověk dochutí polévku.

Irenina matka si dělala starosti - dcera se upnula na ženatého alkoholika. Cožpak nejsou na světě jiní muži?

Jiní muži pro Irenu neexistovali. Tak si tu chodí...homo sapiens. K čemu jsou, jaký mají v životě smysl? Ale Pavel – to je hudba, krása,

porozumění. On dává smysl životu kolem něj, a tím obdarovává druhé. Berte, jestli to dokážete...

Irena Pavla zbožňovala, vytvořila si z něj modlu - to je hřích. Ale co se dá dělat? Každý touží mít vlastního Boha.

Občas ji přepadla panika – co dál? Dál – nic. Musí se chopit vesel a odplout co možná nejdál, jako člun od potápějícího se „Titaniku“. Jinak ji to pohltí. Mozek to chápal, ale srdce ne. Ozývaly se její biologické hodiny. Toužila milovat, založit rodinu, být věrnou a obětavou manželkou. Byla připravená za něj nasadit život. To ale, díky bohu, nebylo potřeba.

Často zkoušeli u něj doma, bylo to pohodlnější než v pustém a studeném sále.

Důkladně zavřeli dveře, za kterými probíhal všední život. Xenie chodila v upnutém županu, pořád něco leštila, utírala, vařila, pobíhala kolem, jako hospodyňka. Byla milá a neškodná, jako kočka – tu člověk nedokáže nakopnout.

Synáček se nosil po domě jako pán tvorstva. Mohl si dělat, co chtěl. Občas překročil mez a to mu potom babička vyčinila, kárala ho s přísným výrazem na tváři. Vládá se jí díval přímo do očí, hledal její slabinu. A našel jí – v tu chvíli z něj vyšel vítězný výkřik, ztrácel nad sebou kontrolu a stával se neovladatelným, jako Černobylská elektrárna před výbuchem. Příliš mnoho lásky - to není pro výchovu dobré.

Ale co s tím? Přece nelze nemilovat to jediné a nejcennější co na světě člověk má!

Irena byla skromná, jedla málo, odehrála si svoje a odešla.

Všechno se to přihodilo v den Pavlových narozenin. V létě.

Jeho rodina byla na dovolené v Pobaltí. Daleko. Pavel ji poprosil, aby mu pomohla s přípravami na oslavu.

V domě zůstala hospodyně teta Zina, spolu se daly do práce, vymýšlely studené předkrmy.

Jiřina měla šikovné ruce, obzvláště dobře uměla paštiky a saláty. Spojovala zdánlivě neslučitelné a vznikalo to, čemu ve Francii říkají „petit chef-d'œuvre“. Malinké mistrovské dílo.

Teta Zina koupila křepelčí vejíčka na ozdobení jídel. Uvařily je, oloupaly a začaly ochutnávat. Stály proti sobě, žvýkaly a vychutnávaly si jejich chuť. Tahle chvíle se jim, kdo ví proč, vryla do paměti. Nestalo se nic zvláštního, jen přežvykovaly a hleděly do prázdna. Prostě si ten moment zapamatovaly.

Přišli hosté - hudebníci s manželkami, zpěváci, kritici, pár lidí z vedení.

Pavel měl své nadřazené rád. Získat si jejich přízeň, to znamená kráčet po vyšlapané cestě, bez děr a výmolů. Získávat velké sály, vyjíždět za hranice. Když máte snadnou cestu, čeká vás mnoho dobrého. Důležité je umět správně naložit se svým časem, se svým životem.

Hosté se sešli ve výborné náladě, očekávali dobré jídlo a pití a rozhovor na úrovni.

Pavlova matka je kuchařka výjimečných kvalit, ale tentokrát tu nebyla. Chyběla i jeho manželka. Byl tu pro všechny neznámý klavírní doprovod. Mladá a ničím zajímavá žena. Co tu vlastně dělá?

V poslední době byla jejich jména na plakátech pořád spolu. To znamená společné zkoušky, společná turné. Že by milenka? Ale proč se objevila na rodinné oslavě? Neobjevila se jen tak, hostitel ji pozval. A vlastně, není to jedno? Vodka je vychlazená, vína gruzínské, pohoštění čerstvé.

Večírek se začal rozjíždět. Pavel se opil a dokonce tancoval, moc mu to ale nešlo, nebyl pohybově nadaný.

Všichni se dobře bavili, i když nikdo nevěděl proč - ta nejlepší zábava je vždycky pro nic.

Několikrát volali z Pobaltí. Jeho matka si dělala starosti, jestli nepije. Samozřejmě, že pil. Ale první hodiny flámu, to jsou šťastné chvíle. To je to, proč to člověk dělá... Potom už se jen propadá do temnoty a nic si nepamatuje. Ale začátek flámu, to je krásný ohňostroj, oslava bytí.

Irena po večírku neodešla, pomáhala Zině sklidit ze stolu a plnila Pavlovy rozkazy – dej mi napít, podej mi popelník, dej mi tohle, tamto, sedni si, přines, lehni si ke mně... Jiřina pobíhala sem tam, přinášela, odnášela, lehla si k němu. Jak se to stalo?? On si ji zavolal, ona přiběhla. Kam se poděla Zina? Usnula ve vedlejší místnosti, nebo byla ještě vzhůru?...

Hosté odešli, to si Irena pamatovala. Pavel rychle usnul, i to si pamatovala. Ale ona nespala. Milovala ho každou buňkou svého těla, každým milimetrem své kůže. Pokrývala jeho tvář něžnými polibky. Obličej, ruce, ramena. Střežila ho jako kojence. Přetékala něžností, div ho s ní nezadusila.

Najednou se cítila strašně – vždyť Bůh se jí za tyto šťastné chvílky může pomstít. Jiřina sklouzla z gauče, klekla si na kolena, pozvedla oči a ruce k nebi a šeptem poprosila „Nemsti se mi...“.

Za svítání se rozhodla odejít domů. Nechtěla se potkat s tetou Zinou, to by byla ostuda. Vejde do domu jako přítel a přitom krade jako prašivá kočka.

Náhlý nápor lásky a pocitu viny ji vyčerpал. Chtěla sebou praštit do postele a na nic nemyslet.

Sundala ze sebe jeho ruce a nohu. Vstala, oblékla se, a když odcházela, pozvedla zrak k nebi – „Jsme dohodnutí“.

Provinila se, samozřejmě. Ale co má dělat, když je Pavel ten pravý? Nikdo jiný. Nikdy. Jen s ním má společnou cestu – hudbu. Abstraktní umění.

Literatura – to je myšlenka, malířství – to je vize. A hudba – to je duše. Tu nelze popsat, nakreslit, dokonce si ji člověk neumí ani představit.

Takže oni, Pavel a Irena, mají společnou duši. A společné tělo. Není možné milovat nikoho, kromě něj – horká kůže, třešňová vůně. A jak byl něžný! Jako by ho porodila sama něžnost.

Irena odešla. Věděla, že teď Pavel nebude tři dni k sehnání. Bude flámovat a spát. Odporný alkoholismus, těžká choroba. Ale jak velké má Pavel nedostatky, tak velké má i přednosti. To je prokletí talentu – za talent se musí platit. Ale lepší talent, za který musíš platit, než nemít nic. Lepší hlubina a propast, než rovinatá nuda.

To byl jen začátek.

Irena si myslela, že si Pavel na tu noc nepamatuje. Ale on si zapamatoval vše. Její láska k němu pronikla skrz alkoholový opar. Pavel si chtěl tu blízkost zopakovat, a pak už bez ní nemohl žít.

A vše se dalo do pohybu...

Rodinná struktura se začala hroutit. Podlaha se rozechvěla, strop se propadl – jako při zemětřesení. A také že to bylo zemětřesení. Manželku Xenii už nepotřeboval. Sice pro něj představovala pevné zázemí, ale věžeňské zdi jsou také pevné.

Syn je pro něj samozřejmě důležitý, nesmírně důležitý. Jenže Vládu čeká vlastní život, dospěje a půjde za láskou, ani „děkuji“ neřekne. A i když by řekl, stojí nějaké jeho „děkuji“ za to, aby Pavel zahodil svůj život, aby kvůli němu byl jeho život bezbarvý a jednotvárný? Jako černo-bíla fotografie. Až s Irenou vše získávalo smysl a stávalo se barevným. Fontány

byly modré, růže červeně kvetly. Písně, které zpíval, díky ní získávaly hloubku. Pavel se najednou mohl srovnávat s Čajkovským a Glinkou, nemluvě o ostatních, ne tak známých skladatelích.

Irena měla dokonalou techniku a vrozené nadání pro svoji práci. Když doprovázela, bylo to dokonalé souznění klavíru a hlasu, jako ryba s řekou. Pták s oblaky. Stvoření jeden pro druhého.

Pavel nesnášel, když ho nedoprovázela Irena. Někdo jiný (nebo jiná) usedá za klavír, kouká do not, jako tele na nová vrata. Všechno je jak má být, ale přitom není. Pavla takové koncerty unavovaly, vysilovalo to jeho duši. S Jiřinou se uklidnil. Teď chápal Puškinovy verše: „На свете счастья нет, но есть покой и воля“. Ale jak se ukázalo, i štěstí existuje.

Pavel se zamiloval. Po oslavě svých narozenin UVIDĚL Jiřinu. Toužil se na ni pořád dívat, dotýkat se jí. Chtěl, aby byla vedle něj, co možná nejbliž, úplně blízko. Chtěl si ji přitisknout na hrud' a poslouchat, jak jeho srdce buší vedle toho jejího.

Jejich srdce tloukla ve stejném rytmu, jako když doprovází jeho hlas na koncertě. Společná hudba.

Když jeli na turné, byli pořád spolu. Jeli spolu v kupé, žili v jednom hotelovém pokoji, spali v jedné posteli, jedli totéž jídlo, měli stejné sny, přemýšleli oba o tom samém – co bude s naší láskou dál?

Ireně bylo 28 let, bylo na čase vdát se, porodit dítě. Jak dlouho je možné skrývat lásku, přetvařovat se před jeho rodinou, před kolegy a přáteli? Jako kočka se motat pod nohy cizímu životu?

Pavel to všechno chápal, ale nemohl ublížit své rodině, co ublížit – dát jí nůž na krk. Všem - dospělým i dětem. On je páteří rodiny, bez něj se vše zhroutí. Je smutné rozbít rodinu, ale nedokázal v sobě udusit city. Jiřina, to je každá minuta, ona je dnešek, právě tato chvíle. Horký dech života.

Povinnost a štěstí se postavily proti sobě, rvou jeho duši na kousky.

Jedné krásné noci leželi v hotelu. Myslím, že to bylo v Nižním Novgorodě. Za oknem byla tma a sychravo, v pokoji teplo a oni se cítili tak lehce, jako ve stavu beztlíže. Zdálo se, že vzletí a poplují nad střechami, jako na Šagalových obrazech. V takových chvílích člověka smrt neděsí.

- „Pojď, vezmeme se,“ řekla Irena.

- „Teď ne.“

Pavel chtěl, aby vše zůstalo, jak je, co možná nejdéle nechtěl dělat důležitá rozhodnutí.

- „A kdy teda?“ zeptala se Irena.

- „Až Vláďa dostuduje.“

Irena v duchu počítala – Vláďa je ve třetím ročníku, takže ještě sedm let. To je dlouhá doba. Ale lepší než nikdy.

- „Počkáš?“ ujišťoval se Pavel.

- „A kam bych šla?“

Objali se. Užívali si ticha. Bylo to úplně jiné ticho, když byli spolu. Čeká je štěstí s doživotní zárukou. Jsou šťastní dnes, budou za sedm let, už navždy.

Pavel to bere jako sedmiletý odklad. Vladovi bude 17. Dodělá školu, půjde na vysokou, vyletí z hnízda.

Uplynulo sedm let.

Vláďa byl v desátém ročníku, chystal se oženit se spolužačkou Olgou. Se sňatkem si pospíšili kvůli nevěstinu těhotenství. Kdyby byla z prosté rodiny, vyřešili by to potratem, ale Olga byla z dobré rodiny. Nikdo nechtěl riskovat. Hold se vezmou a budou mít miminko hodně mladí. Protože v 17 letech je sňatek povolen jen na zvláštní povolení, běhala Xenie po úřadech a sháněla potřebné dokumenty.

Tuhle novinku se Irena od Pavla dozvěděla v zákulisí. Pavlovi se nelíbilo, že Vláška tak brzy vstoupí do světa dospělých.

- „A co my?“ zeptala se bezradně Irena.

- „Teď ne,“ řekl Pavel. Před nevěstinými rodiči se to nehodí. Nebylo by to slušné.

- „A co tedy budeme dělat?“

- „Počkáme tři roky. Až půjde vnouče do školky.“

- „A co se tím změní?“

- „Já se změní, budu svobodný.“

Irena mu uvěřila. A přitom na Pavlových bedrech přibyla zodpovědnost za další rodinu – Vláškovu. Nemůže se na všechny vykašlat...

Orchestr významného dirigenta vyhlásil konkurz na pianisty, Irena se o tom dozvěděla z novin. Nevěnovala tomu pozornost. K čemu by jí bylo tam jít? Vždyť vydělává dost, pracuje s Pavlem, co víc potřebuje? Ale najednou si pomyslela: žádný učený z nebe nespadl. Oblékla se a vyrazila.

Neměla vůbec trému, klidně usedla ke klavíru a zahrála.

Přišel k ní slavný dirigent a zeptal se:

- „Kde teď koncertujete?“

- „Dělám klavírní doprovod,“ odpověděla Irena.

- „To je jako kdyby si Puškin nechal udělat vývěsní tabuli „Pekárna“.“

Irena nechápala, proč Puškin, jaká cedule, ale bylo jí jasné, že ji dirigent pochválil.

Za měsíc už zkoušela klavírní koncert s orchestrem. Teď ona seděla uprostřed pódia a na ní se upíraly všechny pohledy – pohledy dirigenta, ostatních hudebníků z orchestru a následně také pohledy publika v sále. Všechn potlesk patří jí, a všechny kytice jsou pro ni. To není jako být doprovod ve stínu zpěváka. Teď bude její jméno na plakátech psané obrovskými červenými písmeny.

Pavel žárlil a vztekal se. Chtěl, aby Irena, jako zlatá rybka, sloužila jen jemu.

Irena s ním trávila všechn volný čas. S věkem se Pavel stával ještě hezčím – zešedivěl, zhubl, slušelo mu to. Chlastal ještě víc, flám už ale netrval tři dny, ale pět. Pak následovala deprese, takže deset dní z měsíce bylo fuč. Zato ostatních dvacet dní byl lepší než všichni ostatní. Byl překrásný. Byl její do poslední prasklinky na rtu.

Čas má tu vlastnost, že se zrychluje. Vnukovi Ivánkovi už jsou tři roky. Má problémy s trávením – jednou se pokaká, podruhé se naopak nemůže vykakát tři dny. Nemůžou ho poslat do školky, ať ještě zůstane doma. Potřebují chůvu, ale kde najít spolehlivou chůvu? Do duše neznámého člověka nevidíš. Chůva může dítě týrat, může ho bít... Hrůza pomyslet. Také se říká, že chůvy dávají dětem do jídla alkohol, aby lépe spali.

Pro Pavla byly výdaje za chůvu neplánované. Pomalu se z něj stávala „dojná kráva“, kterou bez ustání někdo dojí. Přijímá každou nabídku na turné, jezdí i tam, kde lišky dávají dobrou noc, zpívá po venkovských klubech.

Irena nebyla v Moskvě už půl roku. Má turné v zahraničí – Německo, Francie, Belgie, Čína... Už má i svého agenta, Němce Tomase. Bez agenta si na západě neškrtněš.

Tomas je reprezentativní, s šedými vlasy, ale je s ním nuda, zkrátka takové dřevo. Nicméně je slušný, dá se mu věřit. Není nutné ho prověřovat, spolehlivý Němec.

Irena nebylo v Moskvě už dlouhou dobu, ale o všem ví. Pavel koncertuje a flámuje. Tak to bylo, je a bude, to je jistota. Jeho život, to je hudba, vodka, láska. Výborná kombinace. Lepší by byla samozřejmě jen muzika a láska - bez vodky. Ale jestli je nutné zaplatit za svou volbu, pak musíš zaplatit. Cena je vysoká, ale je za co platit.

Když byla Irena ve Francii, dozvěděla se, že Sofie Petrovna zemřela. Chudák matka, chudák Pavel. I když Pavel, jak se později dozvěděla, chudák opravdu není. Našel si v šoubyznysu novou lásku, příjmením Dyudyukina, ale říká si Mango-Mango. Irena se to dozvěděla po telefonu od kamarádky.

- „Je hezká?“ chtěla vědět Jiřina.

- „Čelo má úzké jako gibbon.“
- „Gibbon – to je kočkodan?“
- „Ne, má červený zadek. Je takový oplácáný.“
- „A kde k ní Pavel přišel?“
- „To ne on, ale ona. Byla to její iniciativa. Nejdřív to zkoušela na Radunského. S tím se jí nezadařilo, ale Pavel se chytil.“
- „Radunskij, to je kdo?“
- „Vlastní televizní kanál.“
- „Nevezme si ji.“
- „Kdo?“ nechápala kamarádka. „Radunskij?“
- „Pavel. Začne se nudit.“
- „Už se stalo, před třemi dny byla svatba.“
- „A co jeho rodina?“ zarazila se Jiřina.
- „Opustil je, všechno jim nechal a odešel s Dyudyukinou.“
- „Volají mě...“ Irena zavěsila.

Nikdo jí nevolal, prostě jen nemohla s kamarádkou dál mluvit. Zalapala po dechu, jako by jí strčili hlavu pod vodu.

Vytočila Pavlovo číslo. Ozval se jeho hlas.

- „Je to pravda?“ zeptala se.
- „To ty jsi mě nechala,“ odpověděl Pavel. „Vyměnila jsi mě za dolary a značkové věci.“

Takže je to pravda. Čekala na něj deset let, a on jí zradil. Jak říkají vesničaná „омманул“. Podvedl jí. A teď hází vinu na ní. To je nejjednodušší.

Vzpomněla si na veršičky - „Darebákům jsi byla dobrá, protože jsi taková hodná...“

Znovu vytočila jeho číslo, ale nezvedal to, nechtěl poslouchat její výčitky. Teď měl Dyudyukinu, a bylo mu s ní mango-mango. A Irena a jejich společné dohody, to už je minulost. Upadli do zapomnění, jako starobylé město. Jednou ho geologové vykopou, najdou základy a díky nim si budou moct představit, co tu bylo za stavení – například palác nebo lázně.

Jiřina ještě jednou vytočila jeho číslo.

Dlouho to nezvedal, ale nakonec přece jen zvedl a hrubě se zeptal:

- „Co chceš?“ svou hrubostí se snažil udržet odstup.

- „Až chcípneš, přijdu ti plivnout na hrob,“ zřetelně vyslovila Irena.

- „Co to povídáš? Mám velkou představivost...“

Zdá se, že si představil, jak mu Irena plive na čerstvý hrob.

Irena sešla do hotelového baru (bydlela v nejlepším hotelu v Curychu) a dala si šest panáků whisky. Jeden za druhým. Snažila se vypnout mozek. A opravdu vypla. Vypila poslední, šestý, a svalila se vedle barového pultu.

Barman znechuceně koukal na opilou Rusku. Zvykl si, že Rusové pijí jako duhy. Zpravidla muži. Ale jak se ukazuje, tak i ženy.

Bylo mu to hned jasné – otrava alkoholem. Vyspí se a bude to dobré. Barman nezavolal sanitku, byla to křehká žena, hodil si jí přes rameno jako pytel brambor a odnesl ji na pokoj. Položil ji na postel, více se dělat nedalo.

Uplynulo mnoho let. Žil byl stařík se stařenkou, ale žili odděleně, každý měl svůj život. Pavel žil s Dyudyukinou, Irena s dcerou Gabrielou. Měla jí s Tomasem, v Německu s ním ale nezůstala a on v Rusku žít nechtěl.

Irena učila na konzervatoři, měla soukromé studenty. Nežila si špatně, dokonce pomáhala dceři. Gábina už měla děti, ale manžela neměla. Říká se, že osobní život se dědí. Jiřině se nezadařilo, a dceři také ne. Ale díky bohu měla vnoučata, a to je důležité. Vedle ní plynulo dětství, puberta, mládí – život.

Pavel byl také obklopen vnoučaty, ale cizími. Dyudyukina měla dceru z prvního manželství. Ta ráda rodila, aktivně se rozmnožovala. Vnoučata byla často v domě babičky.

Ona jim nedovolovala říkat jí „babičko“. Prikázala jim, aby jí říkali jménem – Valentýna. Připadalo jí, že být babičkou je ostuda. Babička, to znamená stařenka, a jestli je Valentýna, to znamená, že je babička - kamarádka.

Pavel měl ve svém pokoji třívrstvé dveře, ale zvuky přes ně stejně pronikaly.

Děti, to jsou divoši, neandrtálci. Dokonce i mluví jako divoši – pomocí zvuků, citoslovcí. Řvou, vyjí, otravují, všude lezou. Vlastní děti, ty ještě člověk nějak přežije, ale tihle nejsou jeho. Pavel se přemáhal, ale velice při tom trpěl. Co na to říct?

Pavel neflámoval a nezpíval. Doktoři mu diagnostikovali nedomykavost hlasivek. Rezavěly mu hlasivky, rezavěly mu klouby. Všechno se časem kazí. Tento jev má dokonce vědecký název – entropie.

Irena měla přehled o tom, co se v Pavlově životě děje. Nezajímala se o něj, ale vše o něm věděla.

Nekomunikovali spolu. Došlo k úplnému přerušení vzájemných styků. A úplný rozpad s sebou nese napětí.

Irena často v hlavě probírala jejich desetiletý vztah.

Deset let, to je hodně. Celý život.

Proč si jí vlastně nevzal? Vymlouval se, odkládal to.

A najednou jí bylo všechno jasné – to matka mu v tom bránila. Sofie Petrovna. Vzbuzovala respekt, jako Afgánistán. Pro ni byla láska chemie, chemický proces v mozku. A dítě, to je skutečné, živé, teplé. Není možné, aby nemělo úplnou rodinu, Vláďa nemohl být z rozvedené rodiny.

Alkoholismus je nemocí vůle. Pavel byl citlivý, poslouchal svou matku. Byl mamánek a alkoholik. Sám o ničem nerozhodoval, Dyudyukinu si vzal až po matčině smrti. Myslím, že třetí den po pohřbu. Chtěl o něčem konečně rozhodnout sám. Chtěl se cítit jako opravdový muž, žádný mamánek.

Dyudyukina se objevila v pravý čas, v příhodné historické období. Jako říjnová revoluce.

Irena byla v tu dobu daleko. Za sedmi moři. Vystoupila z jeho stínu, dostala se na svobodu. Celý svět jí ležel u nohou. Zvedala se od klavíru, ukláněla se a všichni jí tleskali ve stoje. Jen jí, nikomu jinému.

Když se to tak vezme, je dobře, že se nevzali. Neměla by dceru - doktoři nedoporučovali mít dítě s alkoholikem. Hrůza. Co by to byl za život bez dítěte? To by pak samozřejmě nebyla ani vnoučata. A co je to za stáří bez vnoučat?

Neudělala by kariéru, jen by seděla ve stínu Pavla. Nebyla by materiálně zabezpečená, a není dobré být ve stáří na někom závislá.

Její jméno bylo v hudebních kruzích vážené, dcera může poklidně říci „Jsem z dobré rodiny.“ Cožpak je to málo?

Takže je vše v pořádku, není potřeba plivat Pavlovi na hrob. Naopak. Položí mu tam kytičku. Poděkuje. Komu? Andělu strážnému. Komu jinému?

Vždyť Pavel je její anděl strážný. Daroval jí silné city a ochránil ji před osudovou chybou.

Nebyl to Pavel, kdo se vymlouval a oddaloval domluvené lhůty. To osud ji střežil a ochraňoval. A osud ví, co dělá.

Ráno se rozezvonil telefon. Irena Nikolajevna ho zvedla a uslyšela jedno slovo:

- „Ahoj...“

Ihned poznala, komu ten hlas patří a srdce se jí rozbušilo až v krku, ve spáncích, v konečkách prstů.

- „Kde jsi?“ zeptala se. Na co víc se ještě ptát?

- „Volám z nemocnice.“

- „Co tam děláš?“

- „Umírám.“

- „Ale no tak. Nemůžu publikovat své vzpomínky na tebe.“

- „Proč?“ nechápal.

- „Urazil by ses.“

Odmlčel se a pak řekl normálním hlasem:

- „Dnes ráno jsem se probudil a ucítil jsem, že mě opustily síly – fyzické i psychické. Začal jsem se modlit k Bohu, aby mi dopřál lehkou smrt. Jak si tak ležím, pochopil jsem, že v tom domě mě nikdo nepotřebuje. A já také nikoho nepotřebuji. „

Odmlčel se.

„Chápu,“ řekla Irena. Co víc říci...

Pochopila to – Pavel přerušil dlouholeté mlčení, aby se rozloučil a učinil pokání za své hříchy. Zradil svou lásku a odplatou je mu samota.

- „Takže jsi v nemocnici?“ ujistila se Jiřina.

- „Jojo, zavolal jsem si sanitku. Odvezli mě sem.“

- „A co říkají doktoři?“ zeptala se.

- „Nějaký virus...“

- „To je dobře, virus zabijí a budeš žít.“

- „Nejspíš budu, ale k čemu?“

Odmlčeli se, bylo ticho.

- „Nezajímá mě, co bude, vše spěje ke konci. Vracím se do minulosti, vzpomínám na naši lásku.“

Pokání na konci cesty. Uvědomil si svoji chybu. Ale k čemu jí to je? Život uplynul. Bez něj. Jaký to mohl být život... Nepotřebovala by peníze ani slávu, jen by se mu dívala do tváře a plula s ním nad střechami, jako na Šagalových obrazech.

- „Pamatuješ? Chtěla jsi mi přijít plivnout na hrob...“

- „Jo, pamatuju.“

- „Nepřijdeš.“

- „Proč myslíš?“

- „Nebude se ti chtít trmácet na hřbitov.“

- „Nepřijdu, protože ty nezemřeš. Budeš žít navždy.“

- „I ty budeš žít navždy,“ odpověděl Pavel.

Časem vše zanikne – paláce, lidi, celé státy. Dokonce Starověké Řecko se stalo minulostí. Jen opravdové city vydrží.

Do pokoje vešla Gabriela a Irena proto mlčela.

- „Ty pláčeš?“ zeptal se Pavel.

- „Ne, nemůžu mluvit.“

Pavel zavěsil.

Ve sluchátku se ozval obsazovací tón. Irena poslouchala to tůtání a držela si sluchátko u ucha. Bylo to podobné tlukotu srdce – jeho a jejího. Stejný rytmus. Stejný obsah. Společná hudba.

2.3. Komentář k překladu

Jazyk autorky je jednoduchý, převážně spisovný, nepoužívá hovorové výrazy. Přesto ale bylo nutné v průběhu překladu řešit následující problémy

-

- Už samotný název povídky „Короткие гудки“ představoval problém. „Krátké tóny“ nebo „krátké tůtání“? Jednalo by se sice o doslovný překlad, ale nebyl by plně předán smysl, mohlo by se jednat o jakékoliv krátké tóny, čtenář by si nutně nemusel představit tůtání v telefonním sluchátku. Zvolila jsem proto slovní spojení „obsazovací tón“, jelikož z toho už čtenář spíše pochopí, že se jedná o zvuk, který se ozve v telefonním sluchátku poté, co člověk, se kterým telefonujete, ukončí hovor. Toto slovní spojení podle mne nejvíce odpovídá českému úzu.
- Děj povídky se odehrává v hudebním prostředí, proto obsahuje hudební terminologii, se kterou bylo nutné se seznámit – např. этюды, гаммы, сольфеджио, партия фортепиано, аккомпаниатор. Slovo „сольфеджио“ jsem ve slovníku nenašla, bylo proto potřeba pátrat po významu na ruských vyhledávacích. Dozvěděla jsem se, že synonymem je slovo „вокализ“, což je vokální cvičení, kdy člověk zpívá píseň beze slov, jen za pomoci samohlásek.²²
- Zajímavý problém představoval pojem „сыриха“. Toto slovo by se v kontextu textu dalo přeložit jako „fanynka“, protože je jeho původ v povídce následně vysvětlen, ponechala jsem doslovný překlad „sýrařka“. Ale bez vysvětlení a v jiném kontextu by toto slovo nedávalo žádný smysl.

²² Википедия . свободная энциклопедия [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%84%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%B8%D0%BE>

- Doslovný překlad slova „отрочество“ je „chlapectví“. Slovo je známé díky trilogii Lva Nikolajeviče Tolstého „Dětství, chlapectví, jinošství“, ale protože se v povídce mluví o dívce, tento termín nebylo možné použít. Zvolila jsem neutrální slovo „puberta“ jako označení období mezi dětstvím a mládím.
- Zajímavé je také slovo „дыра“, což je výraz pejorativní a překládat se může různým způsobem – slepice, nána, husa, zkratka hloupá žena. Vybrala jsem si slovo husa, protože to v češtině jasně chápeme hanlivě, ale nezní vulgárně.
- Slovní spojení „на подхвате“ - ve výkladovém slovníku jsem našla toto vysvětlení – „выполняя отдельные, мелкие задания или поручения“²³. Podle kontextu jsem zvolila překlad „byla mu kruce“.
- Při překladu jmen hrdinů povídky bylo potřeba zvolit způsob překladu – transliterace nebo překlad do češtiny? Zvolila jsem překlad, jelikož se v tomto případě jednalo o jména, která mají české ekvivalenty. Pro čtenáře je podle mě přirozenější a pohodlnější se při četbě setkávat s českými jmény. Menší problém mi způsobilo jméno hlavní hrdinky – Ирина, které jsem mylně přeložila jako Jiřina, ačkoliv se jedná o Irenu. Jméno Бова jsem zase zezáčátku překládala pod vlivem slovenštiny jako Vlada, ačkoliv správný český ekvivalent zní Vláďa.
Samozřejmě je možný i jiný přístup k překladu vlastních jmen, a sice ponechávat je v původní podobě, jako je to charakteristické pro překlad z angličtiny.

²³ Академик, *Словари и энциклопедии на Академике* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/efremova/188832/%D0%9D%D0%B0>

- V textu povídky je často použito slovo „mama“. V první verzi překladu jsem zvolila české synonymum „máma“, po několikátém přečtení textu jsem ale zjistila, že lépe bude znít „matka“. Je totiž nepřírozené ve spojitosti s dospělými hrdiny používat oslovení „máma“, které by se hodilo spíše k pubertálním hrdinům.
- Z hlediska syntaxe byl v textu jediný problém: pro autorku jsou typické krátké (často jednočlenné) věty, v textu jich je často několik za sebou. V mnoha případech jsem přistupovala k jejich spojování, protože pokud bych zvolila zachování této strohosti, znělo by to v českém jazyce neobratně a na mě osobně by to působilo jaksí neumělecky.

3. Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo vytvořit umělecký překlad povídky V. Tokarevové „Короткие гудки“. V průběhu překladu jsem si uvědomila, že je nezbytné seznámit se také s osobností tvůrce originálního textu, a rovněž zasadit překládaný text do širšího kontextu jeho tvorby. Proto jsem zařadila do bakalářské práce první kapitulu, která stručně představuje osobnost a dílo Viktorie Tokarevové, která je řazena k tzv. ženské literatuře. V Rusku je autorka u čtenářů velmi populární, domnívám se, že by získala oblibu i u českých čtenářů. Informace o autorčiných životních osudech, o její cestě k literatuře a o jejích postojích a názorech jsem čerpala především z dokumentu „Она написала себе роль“, který byl natočen ku příležitosti jejích 75. narozenin.

Nedílnou součástí práce bylo okomentování problémových momentů překladu. Zařadila jsem ho do obsahu své práce proto, aby si čtenář mohl představit, jak překladatelská činnost probíhá a na co je potřeba se zaměřit.

4. Resumé

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části je v krátkosti představena biografie a tvorba současné ruské spisovatelky Viktorie Tokarevové. Hlavní akcent je kladen na část praktickou - překlad povídky „Короткие гудки“, která do češtiny nebyla dosud přeložena. Překlad je opatřen komentářem, který upozorňuje na konkrétní problémy vznikající v procesu překladu.

5. Cizojazyčné resumé

Бакалаврская работа состоит из двух частей – теоретической и практической. В теоретической части в краткости представлена биография и обзор творчества современной русской писательницы Виктории Токаревой. Практическая часть содержит перевод рассказа Короткие гудки, который до сих пор не переведён на чешский язык. Перевод дополнен комментарием акцентирующим конкретные проблемы, которые возникали в процессе перевода.

6. Použitá literatura

Академик, Словари и энциклопедии на Академике [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/efremova/188832/%D0%9D%D0%B0>

БИКБУЛАТОВА, К.Ф. Токарева Виктория Самойловна: Биографический указатель. In: РУМЯНЦЕВ, В. *Хронос: всемирная история в интернете* [online]. существует с 2000 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://www.hrono.ru/biograf/bio_t/tokareva_vs.php

Википедия . свободная энциклопедия [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%84%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%B8%D0%BE>

ГЕРОЙ ДНЯ ДЛЯ МЕНЯ, Виктория Токарева [online]. [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: http://dailyherofor.me/mentors/victoria_tokareva/

КОЧЕТКОВА, Н. Виктория Токарева : Чехов был гений, а я так - погулять вышла. In: *Viperson: Рейтинг персональных страниц* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://viperson.ru/wind.php?ID=524447>

МАЛКИН, А. Она написала себе роль: Документальный сериал. In: *Россия – Культура* [online]. [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: http://tvkultura.ru/video/show/brand_id/34206/episode_id/177381/video_id/177381/viewtype/picture

РОСМЭН, М. Литературная энциклопедия: Токарева. In: *Академик* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_literature/5477/%D0%A2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B0

ТЕРТЫЧНАЯ, Н. Н. Психологизм прозы В. Токаревой (О некоторых аспектах проблемы). *Филологические науки. Вопросы теории и практики* [online]. [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: http://scjournal.ru/articles/issn_1997-2911_2013_9-1_42.pdf

TOKAREVA, Viktoriia. *Korotkie gudki: rassказы i povest'*. Sankt-Peterburg: Azbuka, 2012. ISBN 9785389044500

7. Přílohy

7.1. Originál povídky „Короткие гудки“²⁴

Короткие гудки

В афишах его имя писали метровыми буквами: ПАВЕЛ КОЧУБЕЙ. А ее имя внизу – самым мелким шрифтом, буковки как муравьиные следы: партия фортепиано – Ирина Панкратова.

Несправедливо. Она окончила музыкальную школу и консерваторию, училась пятнадцать лет, сидела за роялем по четыре часа в день. У всех – детство, отрочество, юность, а у нее гаммы, этюды, сольфеджио.

Мама Ирины не ходила на концерты. Ее ущемляла второстепенная роль дочери. В консерватории Ирина считалась самой яркой пианисткой на курсе. Педагог Россоловский готовил ее к концертной деятельности. А в результате Ирина – аккомпаниатор. Обслуживающий персонал. Обслуживает голос певца.

Мама конечно же была права. Аккомпаниатор – серьезная творческая работа. Тем более такой аккомпаниатор, как Ирина Панкратова.

Ирина чувствовала певца на уровне тонких материй. Подготавливала каждый его вдох, растворялась, становилась

²⁴ ТОКАРЕВА, Viktoriia. *Korotkie gudki: rasskazy i povest'*. Sankt-Peterburg: Azbuka, 2012. ISBN 9785389044500

неслышимой когда надо. Во время проигрышей набирала силу, но только для того, чтобы вовремя отступить, дать дорогу певцу. Он – ВСЕ. Она – на подхвате. Главное – результат. А результат всякий раз был высочайший.

За кулисами выстраивались очереди. Певцу несли букеты. Ирине – никогда, но она не обижалась. Была равнодушна к цветам. Все равно на другой день завянут. Долго стоят только сиреневые репья, но репьи никто не дарит. А зря.

В зале неизменно присутствовала семья Кочубея. Мама Софья Петровна, жена Ксения и сын Вова. Мама выглядела моложе жены, всегда свежепричесанная, модно одетая. Жена выглядеть не старалась. Чем хуже, тем лучше.

Ее позиция была крепка. Первое – сын Вова. Второе – болезнь Павла, невидимые миру слезы.

Павел – алкоголик. Вот он стоит на сцене, красавец испанского типа, голос нечеловеческой красоты, хочется плакать от восторга. И плачут. Дуры. Павел распускает хвост как павлин, наслаждается властью таланта. Однако все кончится запоем. Поставит возле себя ящик водки и будет пить три дня. Пить и спать, проваливаться в отключку. Потом снова выныривать из небытия, пить и спать. А по полу будут плавать алкогольные пары, запах разбитых надежд. Кто это будет терпеть? Только Ксения, жена без амбиций, на десять лет старше.

Алкоголиком не становятся, алкоголиком рождаются. Мама Софья Петровна это знала. Порченный ген достался в

наследство от деда. Чего боялись, то случилось. Удружил дед.

Софья Петровна умела смотреть вперед. Ее любимому и единственному Павлу нужна была в жены не звезда, не секс-бомба. Ему была нужна запасная мама. И она высмотрела подходящую: Ксения. Ксения – старше. Это хорошо. Не сбежит. Ксения родила сына – это тоже хорошо. Не просто хорошо, определяюще. Смысл жизни.

Павел сначала бунтовал. Ему хотелось не запасную маму – зрелую и тяжелую, а именно звезду или в крайнем случае тихую интеллигентную девочку в очках, со скрипкой у щеки. Ему хотелось восхищаться и заботиться, но получалось, что все заботились о нем, и в нем постепенно отмирал мужчина и укреплялся сын – сыновнее, потребительское начало.

Павел страдал и напивался, а когда напивался – все становилось все равно. Какая разница: сыновнее, отцовское, главное – дотащиться до туалета.

Ирина Панкратова ничего не знала про алкоголизм и алкоголиков.

Она росла с мамой и сестрой исключительно в женском обществе. Отец отсутствовал по неизвестным причинам. Вокруг них не было пьющих знакомых. Такая эпидемия, как пьянство, прошла мимо Ирины.

Для нее Павел Кочубей был коллега, работодатель и кумир. Она обожала его за ум и талант. Серьезное сочетание.

Казалось бы, какая разница, кто поет: умный или дурак. Музыка написана, слова тоже. Пой себе, и все. А разница. Дурак заливается соловьем, а о чем поет – не вникает, думает о постороннем, например: чего не хватает в холодильнике. И публика тоже думает о постороннем. Жидко хлопает или не хлопает вовсе.

Павел Кочубей осмысляет каждую музыкальную фразу, он погружен в настроение. Он весь – ТАМ. За горизонтом. Его здесь нет. И зала здесь нет. Когда тает последний звук, публика постепенно возвращается в реальность и жарко благодарит аплодисментами за свое отсутствие, за свои горизонты. За тем и ходят на концерты. За собой.

Такие исполнители, как Павел Кочубей, – редкая редкость. За это можно все простить, и запои в том числе. Запой длится три дня в месяц. Но все остальные двадцать семь дней он – гений. И красавец.

Павел красив не агрессивной грубой красотой красавца. Такую внешность, как у Павла, дает только ум, застенчивость и хорошее воспитание.

Ирина смотрит на него не отрываясь. Инопланетянин. Как бы она хотела уткнуться своим лицом в его шею, вдыхать чистый черешневый запах. Вот где счастье...

Ирина молчала о своей любви. Павел был несвободен, и признаться в любви – значило ступить на чужую территорию. А это – война. Ирина не могла ступить, но и не любить она тоже не могла.

Так и жила, страдая и аккомпанируя.

Павел не замечал других женщин, которые лезли к нему изо всех щелей, как тараканы. Их можно понять. Когда он пел, в него невозможно было не влюбиться. Ксении и самой когда-то снесло голову. Приличная молодая женщина, кандидат наук, она превратилась в сыриху. От слова «сыр». Это название пошло от поклонниц Лемешева, которые прятались от холода в магазине «Сыры», напротив дома Лемешева.

Сырихи есть у каждой знаменитости. У Павла Кочубея они тоже были, и он охотно пользовался ими при случае. Зачем отказываться, когда сама идет в руки. Правда, не сосредоточивался на случившемся. Забывал на другой день, а иногда и раньше. Но Ксения все-таки боялась, а вдруг влюбится... Выручали запои. Когда Павел пил – ничего не помнил. После запоев ужасно себя чувствовал. Подступало чувство вины. Хотелось доказать себе и другим, что «я царь еще»... И тогда он пел как бог. Душа поднималась в горние выси, никто не мог с ним сравниться. И залы ложились к его ногам, как укрощенные звери. И женщины были готовы отдаться тут же, на сцене, или прийти к нему домой и вымыть полы.

Павлу необходима была эта власть, она его поддерживала в собственных глазах. Через какое-то время начиналась предалкогольная депрессия, в душе разверзалась пропасть, ниже которой не упасть. Дно вселенной.

Так и жил, объединяя в себе расстояния от самого дна до самой высоты.

Ирина Панкратова мечтала о самостоятельной концертной деятельности.

В свободное от работы время сидела за роялем по пять часов. Ее любимые композиторы: Чайковский, Шопен, Рахманинов.

Когда долго не подходила к роялю, начинала тосковать, перемогаться, как будто находилась в замкнутом помещении. В лифте, например.

Хотелось вырваться на волю. И когда открывала ноты, у нее от нетерпения дрожали руки. Тоже своего рода музыкальные запои, но эти запои не опустошали, а, наоборот, наполняли, очищали.

Ирина думала иногда: а как живут люди, которым не дана музыка?.. И любить она могла только человека от музыки, посвященного в ее веру.

Сырихи преследовали Павла, как стая собак. И случалось, догоняли, и он отсутствовал по неделе. Вот где нервотрепка: придет, не придет... А вдруг напоролся на молодую хищницу... Не устоит, только пискнет.

Эти молодые певички из шоу-бизнеса поют в коротких шортах, задница – наружу и сиськи вываливаются из лифчика. Голос – нуль, только и умеют что вертеться. «Смотрите здесь, смотрите там, может, я понравлюсь вам»...

Ксения ненавидела их биологической ненавистью, а Софья Петровна вздыхала украдкой. Лишила сына счастья. Обеспечила ему стабильность, а счастье украла. Заменяла одно другим. Заменяла бриллиант стекляшкой. Любовь заменила привычкой. Бедный, бедный Павел.

Все оправдывал Вова. У него должна быть полная семья, и она у него есть: папа, мама и бабушка.

А любовь... Она благополучно проходит и часто превращается в свою противоположность. В ненависть. Так что не стоит печалиться. Главное – дело и дети.

Ирина мечтала о концертной деятельности, но концерты – это мечта. А реальность – Павел. Она жила только в те минуты, когда видела его и слышала. Она неслась с ним на одной волне, и куда ее занесет – не имело значения. Только бы он. Только бы с ним. Без Павла все было холодно, темно, как в погребке. Появлялся Павел – и вокруг Куба, солнце, карнавал.

Они могли молчать подолгу, просто присутствовать в одном времени и пространстве. Они не уставали друг от друга. Наоборот. Все становилось разумным и насыщенным, как будто в суп добавляли соль и специи.

Мама Ирины беспокоилась: дочь зациклена на женатом и пьющем. Что, больше нет других мужчин?

Других мужчин не существовало для Ирины. Так... Ходят... Гомо сапиенсы. Какой от них толк? Что они добавляют в жизнь?

А Павел – это сама музыка, красота и осмысление. Он осмысляет жизнь вокруг себя и дарит это другим. Берите, если способны взять...

Ирина обожествляла Павла. Сотворила себе кумира. А ведь это грех. Но что поделать? Хочется иметь личного бога.

Иногда ее охватывала паника: а что же дальше? Дальше – ничего. Надо хвататься за весла и отгребать как можно дальше, как лодка от тонущего «Титаника». Иначе засосет в воронку. Умом понимала, но возраст любви бушевал в ней. Желание любить, продолжать род, быть верной и жертвенной. Готова была умереть за него. Слава богу, что это не понадобилось.

Часто репетировали в его доме. Это было уютнее, чем в пустом холодном зале.

Закрывали плотно дверь, а за дверью шла повседневная жизнь. Ксения ходила в тесном халате, все время что-то терла, стирала, варила. Батрачила, как домработница. Она была милая и безобидная, как кошка. Кошку невозможно пнуть, хочется погладить.

Сыночек носился по дому, как хозяин жизни, – писклявый, трогательный. Ему разрешалось все. Иногда он выходил из берегов, и тогда бабушка делала ему замечание, выговаривала со строгим лицом. Вова заглядывал в самые зрачки бабушки, искал слабинку. И находил. И тогда из него исторгался победный вопль, Вова шел вразнос, был

неуправляем, как Чернобыльская АЭС перед взрывом. Излишняя любовь перечеркивает всякое воспитание.

Но что делать? Невозможно же не любить такого единственного и самого драгоценного!

Ирина вела себя скромно. Ела мало. Поиграла и ушла.

Все случилось в день его рождения. Летом.

Семья была на отдыхе в Прибалтике. Далеко. Павел попросил Ирину помочь по хозяйству. Накрыть стол.

В доме осталась прислуга тетя Зина. Вместе с тетей Зиной начали хлопотать, придумывали холодные закуски.

У Ирины были «вкусные» руки. Особенно ей удавались паштеты и салаты. Она совмещала несовместимое, и получалось то, что во Франции называется «петит шедевр». Маленький шедевр.

Тетя Зина купила перепелиные яйца для украшения блюд. Они их сварили, облупили и стали пробовать. Стояли друг против друга, жевали, прислушиваясь к вкусовым ощущениям. Эти минуты почему-то врезались в память. Ничего особенного не происходило. Жевали, смотрели бессмысленно. А вот запомнилось, и все.

Дальше пришли гости, в основном музыканты с женами, певцы, критики, кое-кто из начальства.

Павел любил начальство. Расположить к себе нужных начальников – значит сделать дорогу ровнее, без ям и колдобин. Значит, получать хорошие залы и выезжать за

границу. Много хорошего происходит на гладкой дороге. Главное – экономия времени. Экономия жизни.

Гости собрались в прекрасном настроении, в предчувствии реальной выпивки, эксклюзивной закуски и качественной беседы.

Мама Павла готовила незабываемо прекрасно, но в этот раз мамы не было. И жены не было. Сидела никому не известная аккомпаниаторша, молодая и никакая. А что она здесь делает?

На последних афишах они все время были вместе, а это значит: совместные репетиции, совместные гастроли. Может, любовница? Тогда почему приперлась на семейный праздник и села? Не сама же она приперлась. Хозяин позвал. А впрочем, какая разница? Водка холодная, вина – грузинские, закуски – свежайшие.

Застолье разворачивалось. Павел напился и даже танцевал. Двигался он не очень. Пузом вперед.

Всем было беспричинно весело. Самое качественное веселье – беспричинное.

Несколько раз звонили из Прибалтики. Мама волновалась: не запил ли? Конечно, запил. Но первые часы запоя – это квинтэссенция счастья. Это то, из-за чего... Потом уже проваливаешься в черный мешок и ничего не помнишь. А вначале... Небо над головой рассыпается салютом победы, торжеством бытия...

Ирина не ушла домой. Помогала тете Зине убрать со стола. Выполняла приказы Павла: дай воды, дай пепельницу, дай то, это, сядь, принеси, ляг рядом...

Ирина металась, подносила, уносила, легла рядом.

Как это случилось? Он позвал, она покорилась. Куда девалась тетя Зина? Заснула в другой комнате или бодрствовала?..

Гости ушли – это она помнила. Павел быстро заснул. И это помнила. А вот она – не спала. Любила его каждой клеточкой, каждым миллиметром своего тела. Покрывала его лицо тихими летучими поцелуями. Лицо, и руки, и плечи. Оберегала, как грудного младенца. Нежность переливалась через край. Он мог задохнуться от ее нежности. Но обошлось.

В какую-то минуту ей стало страшно: бог может отомстить за такую полноту счастья. Ирина соскользнула с дивана, встала на колени, подняла глаза и руки к небу, попросила шепотом: «Не отомсти...»

На рассвете решила убраться домой. Не хотела встречаться с тетей Зиной. Позорище какое. Ходит в дом, числится другом дома, а сама крадет, как паршивая кошка.

Ирина устала от напора любви и чувства вины. Хотелось грохнуться в свою постель и отключиться ото всего.

Ирина сняла с себя его руку и ногу. Встала. Оделась. Уходя, возвела глаза к небу, дескать: мы договорились.

Она, конечно, виновата. Но что же делать, если Павел – главный мужчина ее жизни. Больше никто. И никогда. Только с ним общая дорога – музыка. Самое неконкретное из искусств. Литература – это мысль. Живопись – это зрение. А музыка – душа. Ее не опишешь, не нарисуешь и даже не представишь себе.

Значит, у них – Ирины и Павла – общая душа. И общее тело. Как можно любить кого-то, кроме него: горячая кожа, черешневый запах, а нежность такая, как будто сама родила. Ирина ушла домой. Она знала, что три дня Павел будет выключен из жизни. Будет пить и спать. Презренный запой, тяжелый недуг. Но сколь тяжелые недостатки, столь весомые достоинства. Патология одаренности – расплата за талант. Но лучше талант с расплатой, чем ни того ни другого. Лучше бездны и пропасти, чем равнинная скука.

Это было начало.

Ирина подозревала, что Павел не помнит той ночи. Но он все запомнил. Ее любовь пробила алкогольные слои. Павел захотел повторить близость. А потом уже не смог без этого жить.

И понеслось, покатилося...

Семейная конструкция стала разваливаться. Зашатался пол, поехал потолок, как при землетрясении. А это и было землетрясение. Ему уже не нужна была жена Ксения. Да. Крепкий тыл. Но тюрьма тоже крепка.

Ребенок дорог, конечно. Безмерно дорог, но у него впереди своя жизнь. Вова вырастет, и уйдет на зов любви, и спасибо не скажет. Даже если скажет. Стоит ли Воино «спасибо» обесцененной и обесцвеченной жизни Павла? Как черно-белая фотография. Только при Ирине все обретало смысл и краски. Фонтаны били голубые, и розы красные цвели. И романсы, которые он пел, приобретали глубину. Павел становился равен Чайковскому и Глинке, не говоря о прочих, помельче.

У Ирины была совершенная техника и врожденное чувство аккомпанемента. Это был настоящий дуэт рояля и голоса, как рыба и река. Птица и небо. Созданы друг для друга.

Павел уже не мог выносить других аккомпаниаторов. Другой (или другая) усядется перед роялем, отстучит, глядя в ноты, как заяц на барабане. Вроде все то, да не то. Павел уставал от таких концертов, истощался душой. С Ириной он успокаивался. Становились понятны строчки гения: «На свете счастья нет, но есть покой и воля». Но и счастье тоже есть, как оказалось.

Павел влюбился. После своего дня рождения он вдруг УВИДЕЛ Ирину. Ему постоянно хотелось на нее смотреть. Касаться. Хотелось, чтобы она была рядом как можно ближе, совсем близко. Хотелось посадить ее за пазуху и слышать, как стучит ее сердце возле его сердца.

Сердца бились в одном ритме, как голос и сопровождение. Общая музыка.

На гастролях не расставались. Ехали в одном купе, жили в одном гостиничном номере, спали на одной кровати, ели одну еду, видели одни сны, думали одну думу: что же дальше делать с этой любовью?

Ирине исполнилось двадцать восемь лет, пора замуж, пора рожать. Сколько можно прятать любовь, притворяться перед его семьей, перед коллегами и друзьями? Путаться, как кошка, под ногами чужой жизни?

Павел все понимал, но не мог обидеть семью, да что там обидеть – пустить под нож. Всех, и старых и малых. Он – позвоночник семьи. Без него все сломается. Жалко ломать родных и близких. Но он не в состоянии был затоптать чувство. Ирина – это каждая минута, сегодня, сейчас. Горячее дыхание жизни.

Долг и счастье вступили в противоречие, разрывая душу на равные куски.

В одну прекрасную ночь лежали в гостинице. Кажется, это был Нижний Новгород. За окном темно и сыро, а в номере тепло и уединенно, и в них самих такая легкость, как в невесомости. Кажется, сейчас взлетишь и поплывешь над крышами, как на картинах Шагала. В такие минуты не страшно умереть.

– Давай поженимся, – сказала Ирина.

– Не сейчас.

Павел хотел как можно дольше не совершать поступка. Оставить все как есть. Счастье длилось бы бесконечно, и долг нерушим.

– А когда? – спросила Ирина.

– Пусть Вова кончит школу.

Ирина посчитала: Вова в третьем классе. Значит, через семь лет. Долго. Но лучше, чем никогда.

– Подождешь? – проверил Павел.

– А куда я денусь?

Обнялись. Слушали тишину. Это была другая тишина, другого наполнения. Впереди – счастье с пожизненной гарантией. Так будет сегодня, через семь лет и всегда.

Для Павла – семь лет отсрочки. Вова будет семнадцать. Окончит школу, поступит в институт. Вылетит из гнезда.

Прошло семь лет.

Вова учился в десятом классе, собрался жениться на однокласснице Оле. Такая срочность была продиктована беременностью невесты. Была бы девочка попроще, обошлись абортom. Но девочка из хорошей семьи, никто не собирался рисковать. Пусть будет ранний брак и ранний ребенок. Ксения бегала по инстанциям, собирала нужные справки, поскольку в семнадцать лет не расписывают. Только с особого разрешения.

Эту новость Павел сообщил Ирине за кулисами. Он был подавлен столь ранним вступлением Вовы во взрослую жизнь.

– А мы? – растерялась Ирина.

– Не сейчас, – сказал Павел. – Перед родителями невесты неудобно. Неприлично.

– И что теперь?

– Подождем три года. Пусть ребенок пойдет в детский сад.

– А что изменится?

– Я изменюсь, – сказал Павел. – Я буду свободен.

Ирина поверила. И в самом деле: на плечи Павла ложилась еще одна семья: Вова – Оля – ребенок. Не может же он бросить всех на ржавый гвоздь...

Оркестр под управлением великого дирижера объявил конкурс пианистов. Ирина прочитала об этом в газете. Не обратила внимания. Зачем ей этот конкурс? Она хорошо зарабатывает, Павел рядом, что еще? Потом вдруг подумала: не боги горшки обжигают. Оделась и поехала по адресу.

Ирина совершенно не волновалась. Спокойно села и сыграла.

Великий дирижер подошел к ней и спросил:

– А где вы сейчас концертируете?

– Я аккомпанирую, – ответила Ирина.

– Это все равно что Пушкину заказать вывеску «Булочная».

Ирина не поняла, при чем тут Пушкин, вывеска, но было ясно, что дирижер ее высоко оценил.

Через месяц она репетировала концерт для рояля с оркестром. Теперь она сидела в центре сцены и на нее были устремлены все взгляды: и дирижера, и оркестрантов, а в дальнейшем – и публики в зале. Все аплодисменты ей, и все цветы – тоже ей. Это тебе не аккомпаниатор за спиной у певца. Теперь ее имя будут писать на афишах метровыми красными буквами.

Павел Кочубей ревновал и бесился. Он хотел, чтобы Ирина, как золотая рыбка, обслуживала только его.

Ирина все свободное время посвящала Павлу. С возрастом он становился красивее, чем раньше: поседел, похудел, ему шло. Пить стал больше. Запой продолжались уже не три дня, а пять. После запоев – депрессия, так что десять дней из месяца выпадали. Но зато остальные двадцать дней он лучше всех. Он был прекрасен. Он был ЕЕ до последней трещинки на губе.

Время имеет манеру наращивать свой бег.

Внуку Ванечке уже три года. У него проблемы с пищеварением: то он обкакался, то, наоборот, не какал три дня. Страшно отдавать в детский сад, пусть еще дома посидит. Нужна нянька. Где взять надежную няньку? В душу незнакомого человека не заглянешь. Нянька может объедать ребенка, а может и ударить, страшно подумать. А еще говорят: подливают алкоголь в еду, чтобы ребенок спал. Для Павла нянька – дополнительные расходы. Павел потихоньку превращается в дойную корову, которую доят

беспрестанно. Павел соглашается на любые гастроли, летит в любой медвежий угол, поет в холодном сельском клубе.

Ирина отсутствует в Москве по полгода. Гастроли за рубежом: Германия, Франция, Бельгия, Китай...

У нее уже есть музыкальный агент. Немец Томас. Без агента на Западе – нереально.

Томас – представительный, с седой прядью, хоть и скучноватый, прямолинейный, как бревно. Однако порядочный. Ему можно доверять. Его не надо перепроверять. Немец.

Ирина подолгу отсутствовала в Москве, но все знала. Павел поет и пьет. Так было, так будет, как мироздание. В нем всегда будут: музыка, водка, любовь. Хорошее сочетание. Лучше бы, конечно, только музыка и любовь, без водки. Но если нужно платить за избранность, придется заплатить. Цена дорогая, однако есть за что.

Во Франции Ирина узнала, что Софья Петровна умерла. Бедная мама, бедный Павел. Но Павел, как выяснилось, не бедный. У него новая любовь из шоу-бизнеса по фамилии Дюдюкина. Псевдоним Манго-Манго.

Эту новость сообщила Ирине подруга, по телефону.

– Красивая? – спросила Ирина.

– Лоб в два пальца, как у обезьяны гиббона.

– Гиббон – это мартышка? – уточнила Ирина.

– Нет. С красной жопой. Здоровая такая...

– А где он ее взял?

– Это не он. Она. Ее личная инициатива. Она сначала нарезала круги вокруг Радунского. Тот не дался. А Павел повелся.

– А Радунский кто?

– Хозяин канала.

– Он не женится.

– Кто? – не поняла подруга. – Радунский?

– Павел. Он соскочит.

– Уже женился. Три дня назад была свадьба.

– А семья? – оторопела Ирина.

– Все на своих местах. Он все им оставил и ушел к Дюдюкиной.

– Меня зовут... – Ирина положила трубку.

Ее никто не звал, просто было трудно говорить. Она задышалась, как будто ее сунули с головой под воду.

Набрала номер Павла. Услышала его голос.

– Это правда? – спросила Ирина.

– Ты сама меня бросила, – ответил Павел. – Променяла на доллары и марки.

Значит, правда. Она ждала десять лет, а он ее обманул. Как говорят деревенские: «Омманул». Предал. А теперь перекладывает вину с себя на нее. Так легче.

Вспомнились стихи: «Ты для подлецов была удобная, потому что ты такая добрая»...

Ирина снова набрала. Павел не отозвался, не хотел выслушивать упреки. У него уже имелась Дюдюкина, и ему с ней было манго-манго. А Ирина и все их договоренности ушли в прошлое, опустились в культурный слой, как древний город. Когда-нибудь геологи разроют, найдут старый фундамент, и по этому фундаменту можно будет представить, какая здесь была постройка – дворец, например, или бани.

Ирина еще раз набрала Павла.

Он долго не снимал трубку, потом все-таки поднял. Грубо спросил:

– Чего тебе?

Он отгораживался от нее этой грубостью.

– Когда ты сдохнешь, я приду и плюну на твою могилу, – внятно сказала Ирина.

– Что ты такое говоришь? У меня же воображение...

Видимо, он представил себе свою могилу и Ирину, плюющую на свежий холм.

Ирина спустилась в бар гостиницы (она жила в лучшем отеле Цюриха) и выпила шесть стаканов виски. Один за другим. Добивалась, чтобы отшибло память. И действительно отшибло. Она выпила последний, шестой, стакан и грохнулась возле барной стойки.

Бармен с брезгливостью смотрел на пьяную русскую. Он привык к тому, что русские напиваются как свиньи. Как правило, мужчины. Но вот, оказывается, и женщины.

Картина была ясная: алкогольное отравление. Проспится и воспрянет. Бармен не стал вызывать «скорую помощь». Женщина была хрупкая. Он вскинул ее на спину, как мешок с картошкой, и отнес в номер. Сгрузил на постель. Больше здесь делать было нечего.

Прошло много лет.

Жили-были старик со старухой. Но жили врозь. Каждый в своей жизни.

Павел – с Дюдюкиной. Ирина – с дочерью Габриэлой. Родила от Томаса, но в Германии не осталась. А Томас не захотел жить в России.

Ирина преподавала в консерватории, имела частных учеников. Не бедствовала. Даже помогала дочери. У Габи имелись уже свои дети, а мужа не было. Говорят, личная жизнь передается по наследству. У Ирины не сложилось. И у дочери не сложилось. Слава богу, имелись внуки (дети Габи), а это важно. Рядом текло детство, отрочество, юность – жизнь.

Павел тоже был окружен внуками, но чужими. У Дюдюкиной имелась дочь от первого брака. Дочь любила рожать, активно размножалась. Внуки постоянно толклись в доме бабки.

Дюдюкина не разрешала называть себя «бабушка». Велела звать по имени: Валя. Ей казалось, что быть бабушкой стыдно. Бабушка – старушка. А если Валя, то бабушка – подружка.

Павел имел свою комнату с трехслойной дверью, но звуки все равно проникали.

Дети – это дикари, люди на заре человечества. Они и разговаривают, как дикари: звуками, междометиями. Орут, визжат, пристают, лезут. Своих-то еле выносишь, а тут не свои. Павел перемогался, но терпел. Что тут скажешь?

Павел не пил и не пел. Врачи установили несмыкание связок. Заржавели связки, заржавели суставы. Все портится от времени. У этого явления есть даже научное название: энтропия.

Ирина была в курсе жизни Павла. Ничем не интересовалась, но все знала.

Они не общались. Полный разрыв отношений, а это тоже отношения. В полном разрыве есть напряжение.

Ирина часто перелистывала в памяти их десятилетний период.

Десять лет – много. Целая жизнь.

Почему же он на ней не женился? Тянул, изворачивался.

И вдруг всплыла догадка: мама не разрешала. Софья Петровна. Стояла, как Афганистан. Мама считала: любовь – это химия, химический процесс в мозгу. А ребенок – реальный, живой и теплый. Нельзя, чтобы он страдал от неполной семьи, нельзя делать Вову подранком.

Алкоголизм – это болезнь воли. Павел был внушам, слушал маму. Мамсик и алкоголик. Сам ничего не решал. Он женился на Дюдюкиной после того, как умерла мама.

Кажется, на третий день после похорон. Ему захотелось поступка. Захотелось почувствовать себя настоящим мужчиной и не мамсиком.

Дюдюкина возникла в нужное время, в благоприятный исторический период. Как Октябрьская революция.

Ирина в те поры была далеко, за семью морями. Она вырвалась из-за спины Павла на простор. Весь мир под ногами. Она поднималась из-за рояля, кланялась, и ей хлопали стоя. Ей, а не кому-то еще.

Если разобраться: хорошо, что они не поженились. Не было бы дочери. Врачи не советовали рожать от алкоголика. Страшно. А какая жизнь без ребенка?.. Не было бы внуков, само собой. А какая старость без внуков?

Не было бы карьеры, так и просидела бы в тени Павла. Не было бы материального благополучия, а как тяжело зависеть в старости.

Ее имя уважаемо в музыкальных кругах, и дочь может смело сказать: «Я из хорошей семьи». Разве этого мало?

Значит, все хорошо и не надо плевать на его могилу. Наоборот. Положить цветочек. Сказать спасибо. Кому? Ангелу-хранителю. Кому же еще? А ведь Павел и был ее ангел-хранитель. Подарил сильные чувства и уберег от роковой ошибки.

Это не Павел тянул и переносил сроки. Это судьба хранила и оберегала. А судьба знает что делает.

Утром раздался звонок.

Ирина Николаевна взяла трубку. Услышала одно слово:

– Привет...

Она узнала этот голос, и сердце застучало в горле, в висках, в кончиках пальцев.

– Ты где? – спросила Ирина. А что еще спросить?

– Я из больницы тебе звоню.

– А что ты там делаешь?

– Умираю.

– Ну давай... А то я мемуары не могу опубликовать.

– Почему? – не понял он.

– Обидишься.

Он помолчал. Потом сказал обычным голосом:

– Я сегодня утром проснулся в своей постели и почувствовал, как меня оставили все силы – физические и духовные. Я стал молиться Богу, чтобы он послал мне легкую смерть. И вот я лежу и понимаю, что в этом доме я ни на фиг никому не нужен. И мне тоже не нужен никто.

Павел замолчал.

– Понятно, – отозвалась Ирина. А что еще сказать...

Ей было понятно: Павел нарушил многолетнее молчание, чтобы попрощаться и покаяться. Он предал свою любовь. И вот расплата – одиночество.

– Но ты же в больнице? – уточнила Ирина.

– Ну да, вызвали «скорую». Отволокли в больницу.

– А что врачи говорят? – спросила Ирина.

– Вирус какой-то...

– Вот и хорошо. Убьют вирус. Будешь жить.

– Буду, наверное. Только зачем?

Помолчали. Послушали тишину.

– Я не смотрю вперед, потому что впереди исход и безнадежность. Я смотрю только назад, где в золотом луче бьется наша любовь...

Покаяние в конце пути. Осознание своей ошибки. И что с этим делать? Жизнь прошла. Без него. А какая могла быть жизнь... Не надо ничего, ни денег, ни славы, только бы посмотреть в его лицо и плыть над крышами, как на картинах Шагала.

– Помнишь, ты хотела прийти и плюнуть на мою могилу?

– Помню.

– Не придешь.

– Почему?

– Лень будет тащиться на кладбище.

– Я не приду потому, что ты не умрешь. Ты будешь всегда.

– И ты будешь всегда, – отозвался Павел.

Время разрушает все: дворцы, людей, целые государства. Даже великая Древняя Греция стала захолустьем. И только настоящие чувства неподвластны энтропии.

В комнату вошла Габриэла. Ирина молчала.

– Ты плачешь? – спросил Павел.

– Нет. Мне неудобно говорить.

Павел прервал связь.

В трубке забились короткие гудки. Ирина держала трубку у лица. Слушала гудки. Они были похожи на биение сердца – его и ее. Один ритм. Одинаковое наполнение. Общая музыка.